

Rahanduse- ja maksupoliitika tööühma prioriteedid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	Muuta Tulumaksuseaduse §5 lg 1 punkt 2 Omaavalitsuste tulubaasi mudel peab võimaldama kõigil omaavalitsustel täita nende ülesandeid ja pakkuda avalike teenuseid kõikjal ühesuguse kvaliteediga. <u>Selgitus.</u> Juhul kui valitsuse poolt tehakse ettepanekuid omaavalitsuste rahastamise põhimõtete muutmiseks, siis sellele peaks eelnema põhjalikum mõjuanalüüs. Eelmisel aastal viidi läbi mitu põhimõttelist fiskaalset mõju avaldavat muudatust ilma eelnevalt mõjuanalüüsi läbi viimata ja omaavalitsusliiduga eelnevalt läbi arutamata (hooldusreform, tulumaksu seaduse muudatused). 2022. aastal sotsiaalministeeriumi ja rahandusministeeriumi poolt tehti ettepanek finantsautonoomia suurendamise eesmärgil anda omaavalitsute tulubaasi üle toetusfondist asendus- ja järelhoolduse ning matuse toetuse summad kokku suurusjärgus ca 25,3 mln eurot (otse tulubaasi 15 mln ja tasandusfondi 10,3 mln). Kusjuures tulubaasi suurenemise tulemusena pidi alates 2024. a üksikisiku tulumaksu määr olema 12,06%. Paraku tulumaksu seaduse muudatus tõi omaavalitsustele kaasa üksikisiku tulumaksu määra langetamise 11,89%le. <u>Ettepanek.</u> Muuta Tulumaksuseaduse § 5 lg 1 punkt 2 „11,89% residendist füüsilise isiku muust maksustatavast tulust ...“, asendada „13,19%-diga“ (vaata prioriteetide lõpust Lisa1)	Muuta Tulumaksuseaduse §5 lg 1 punkt 2 Tõsta KOV-le eraldatava tulumaksu määr seniselt 11,89%-lt vähemalt 13,19%-le, et omaavalitsused saaksid katta olulisemate kulude suurenemine. + 187,92 mln eurot Arvestuslik üksikisiku tulumaksu eraldis 2024.a 1 876,8 mln KOV-le eraldatava füüsiliseisiku tulumaksumäär: 2025.a 13,19% 2026.a 13,59% 2027.a 14,00% 2028.a 14,42%
2.	Kohalike omaavalitsuste kriisireservi moodustamine. <u>Selgitus.</u> Erinevate kriisisituatsioonides tekkivate ettenägematute kulude operatiivseks katmiseks.	

3.	Tasandusfondi suurendamine, et saaks katta nende omavalitsuste vajadusi, mis tulenevad regionaalsest mahajäämusest. <u>Selgitus.</u> Tasandusfond peab olema instrumendiks, millega tasandada omavalitsuste tulubaasi mahajäämus, mitte aga vahend süsteemi siseseks vahendite ümberjagamiseks. <u>Ettepanek</u> Tasandusfondi mahu suurendamise allikateks kasutada täiendavaid eraldisi riigieelarvest, tõstes samaaegselt omavalitsustele eraldatava füüsilise isiku tulumaksumäära p 1 viidatud tasemele. Täiendava tuluna võiks lisanduda eraldised juriidilise isiku tulumaksust. Tasandusfondi valemi parameetreid tuleb muuta selliselt, et saaks katta nende omavalitsuste vajadusi, mis tulenevad regionaalsest mahajäämusest.	Maht vähemalt: 2025.a 135,1 mln 2026.a 135,1 mln 2027.a 139,2 mln 2028.a 139,2 mln
4.	Pikendada netovõlakoormuse erandit kuni 2032. aastani või muuta see püsivaks. <u>Selgitus.</u> KOFS finantsdistiipliini tagamise meetmed kehtestati madala laenukoormuse ja kiire majanduskasvu tingimustes. Praegusel hetkel ei ole selliseid tingimusi olnud juba mitu aastat. Praegused arengud viitavad, et sõja, kiire üldise inflatsiooni ja eelkõige energiakandjate hindade kiire kallinemise ning juba mõnda aega aset leidnud ehitushindade kiire tõusu tingimustes on tagasipöördumine tavapärase NVK 60% ülemmäära juurde aastaks 2028 liiga varane. Sellest on aru saadud ka Euroopa tasandil. Euroopa Liidu fiskaalreeglite kehtivus on alates 23. maist 2020. a COVID-19 leviku tõttu ajutiselt peatatud ning hetkel ei ole näha soovi peatseks 60% võlakoormuse piirangu juurde naasmiseks. Lisaks nimetatud ajutistele asjaoludele on oluliseks kaalukeeleks kliimakriis. Euroopa roheline kokkuleppe raames vastu võetud paketi <i>Fit for 55</i> kohaselt tuleb aastaks 2030 vähendada kasvuhoonegaaside netoemissiooni 1990. a võrreldes vähemalt 55%. (EL õigusest ja rahvusvahelistest konventsioonidest tuleb Eestile siduvaid kliimaalaseid kohustusi). Euroopa Komisjoni hinnangul läheb rohelisele energiale üleminekuks vaja 520-575 miljardit eurot aastas. Seetõttu esineb mitmeid plaane euroala fiskaalreeglite reformimiseks. Euroopa Parlamendi tellitud uurimus pakkus välja nn „rohelise kuldse reegli“ kehtestamise, mille kohaselt tuleks keskkonnaprojektidesse tehtavad investeeringud võlakoormusest maha arvutada. Fiskaalreeglite reformimiseks on pakutud ka võlakoormuse 60% piirangu tõstmist 80%le .	

5.	Saada Vabariigi Valitsuselt 4-5 aastane plaani omavalitsuste eelarveid fiskaalselt mõjutavate tegevuste osas. <u>Selgitus.</u> Vajalik oleks teada riigi pikka fiskaalset vaadet erinevate valdkondade osas, mis mõjutavad omavalitsusüksuse eelarvet kui ka eelarvestrateegiat. Näitena või tuua hariduskulude, eelkõige õpetajate alampalga määra tõus.	
----	---	--

Töö-, sotsiaal- ja tervise töörühma prioriteetid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	Üldhooldusreform. Viia 2024.aasta septembriks läbi üldhooldusreformi kulu-tulu analüüs. Riigi seisukoht on, et kohalikele omavalitsustele reformi läbi viimiseks eraldatud toetus on piisav ja jätkub ka koduteenuste arendamiseks. Enamik omavalitsusi leiab, et riigi poolt eraldatud summa on ebapiisav ja omavalitsused on sunnitud üldhooldusteenuse korraldamiseks eraldama oma eelarvelistest vahenditest tunduvalt rohkem, kui enne reformi. Üldhooldusreformi tulemuslikumaks elluviimiseks tuleb ennaktempos arendada STARi ning näha selleks ette lisavahendeid. SKA andmetele põhinedes võib arvata, et SOMi ja SKA vahel kokkulepitud STARi arenduste ajakavas jätkates võib üldhooldusreformiga seotud arendustele kuluda ca 1,5 aastat ning see suurendab reformi tegelikke kulusid (seda eelkõige KOVi halduskuludega seoses).	Viia 2024. aastal läbi üldhooldusreformi mõjuanalüüs.

2.	Erihoolekanne. Erihoolekande ja teenuskohtade rahastamine, teenuskohtade juurde loomise rahastamine ja KOV-de juba loodud või planeeritavate teenuskohtadele rahastuse tagamine. Ettepanek on, et erihoolekande teenustel oleks süsteemne rahastamismudel, mida korrigeeritakse iga aastaselt lähtudes hindade ja keskmise nominaalse palga muutustest. Uute kohtade loomiseks, kulumudelist lähtuva teenuse hinna ja mahu tagamiseks tuleb riigil täiendavalt panustada eelarvelisi vahendeid suurusjärgus 30 miljonit eurot (sh sõltumata asjaolust, et 2024.aasta eelarves on riik näinud täiendavalt 6,1 miljoni eurot lisavahendeid). Selgitus: paljud inimesed, kes on ohtlikud endale ja teistele, on teenuseta järjekorras ootel või valel teenusel. Omavalitsustel on probleem, et inimene võib olla aastaid teenuse järjekorras. Kui abivajaja ei saa talle vajalikku teenust, sest riigi eelarves ei ole selleks vahendeid või ei ole teenusel vaba kohta, siis langeb kohustus KOVile, et inimest ja perekonda aidata. Teenuse puudumine või vale teenus (üldhooldekodu) ei taga inimesele vajalikku ravi ja tervis halveneb. Kuna tegu on riiklikult rahastatava teenusega, kuid omavalitsused peavad teenuste eest ise tasuma, et inimesed ei jääks abita, siis tuleks esmajärjekorras KOVi kulu riigi poolt kompenseerida ning pikas perspektiivis alates 2025.aastal riigil eelarves vajalikud eelarvelised vahendid piisavas mahus tagada. Erihoolekandeteenuste järjekorras on pidevalt üle 2000 inimese ja sealjuures on kõige pikem järjekord ööpäevaringsele erihooldusteenusele. Praegu tuleb nende inimeste abivajadust katta teiste KOV osutatavate teenustega, mis paneb KOV-dele suure haldus- ja eelarvelise koormuse. Leida vahendid kohalikele omavalitsustele riigi rahastatavate erihoolekandeteenuste sh igapäevaelu toetamise, kogukonnas elamise ja ööpäevaringse erihooldusteenuse tagamisega seotud kulutuste kompenseerimiseks. Kohalike omavalitsuste kulud 2020.aastal olid 3 308 695. Sotsiaalministeeriumi andmetel seisuga 31.12.2020.a oli summaks 3 308 695 eurot.	1.Teenuste alarahastus on ligikaudu 30 mln eurot kalendriaastas ja riigis on puudu ca 2 000 erihoolekande teenuse kohta. 2..Leida vahendid omavalitsuste poolt kantud erihoolekandeteenuste osutamise kulude kompenseerimiseks.
----	---	--

3.	Suurendada toetusfondist makstavat suure hooldus- ja abivajadusega lapsele abi osutamise toetust. Seoses elukalliduse tõusu ja ESF rahade lõppemisega eraldada riigieelarvest omavalitsustele toetust suure hooldus- ja abivajadusega lapsele abi osutamiseks 2025.aastal 18, 5 miljonit (toetuse kasv on arvestatud lähtuvalt inflatsioonist ja lisaks 7 milj eurot aastas seoses ESF rahade lõppemisega). Alates 01.01.2017 eraldab riik toetusfondi kaudu omavalitsustele toetust raske ja sügava puudega lastele abi osutamiseks (2017.aastal raske ja sügava puudega laste hoiu toetus). Toetuse kogusumma on olnud muutumatult 2 650 000.-eurot. Raha jaotamise aluseks on 0–17 a sügava ja raske puudega laste arv KOVis 1. novembri seisuga. Alates 2023. 1.jaanuarist muudeti meetme „raske ja sügava puudega lastele abi osutamise toetus“ nimetus ümber „suure hooldus- ja abivajadusega lapsele abi osutamise toetuseks“, kuid toetuse suurus jäi samaks. Edaspidi võimaldatakse KOV üksusele riigieelarvest määratud toetust kasutada paindlikumalt - senise raske ja sügava puudega laste sihtühmaga asemel kõigi suure hooldus- ja abivajadusega laste abistamiseks. Toetus jaotatakse kohaliku omavalitsuse üksuste vahel proportsionaalselt vastavalt raske ja sügava puudega laste arvule, kus sügava puudega laste arv korrutatakse edaspidiselt kolmega (seni korrutati arvuga 4,62). 01.09.2014 kuni 31.12.2022 toetati puudega lastele tugiteenuste osutamist ESF vahenditest. Esialgu SKA, siis elukohajärgse KOVi kaudu. Taotleja võis tugiisiku-, lapsehoiu- ja sotsiaaltransporditeenuse hüvitamiseks. Vahemikus 01.01.2021-31.12.2022 said KOVid raske- ja sügava puudega lastele teenuste osutamiseks 13, 6 miljonit eurot. Toetuse andmist rahastas Euroopa Sotsiaalfond TAT „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahenditest (TAT eelarve kokku 46 994 321.-). 2019. aastal tehtud projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahehindamise tulemused näitasid, et raske ja sügava puudega laste tugiteenustel on positiivne mõju hooldajate tööhõivestatusele. Samas toodi välja, et keskmiselt 2/3 puhul kohalikest omavalitsustest on teenuste pakkumine sõltuvuses ESFi rahastusest ning selle lõppemisel ei suudaks kohalikud omavalitsused samas mahus teenuseid edasi pakkuda. Alates 01.01.2017. aastast on puudega laste toetuse suurus toetusfondis püsunud muutumatu. Seda aitas kompenseerida lisaraha ESF vahenditest. Seni oli KOVil võimalus ja kohustus kasutada eraldatud vahendeid, nii ESF kui ka toetusfondi kaudu	2025.a 18,5 mln 2026.a 18,5 mln 2027.a 18,5 mln 2028.a 18,5 mln
----	---	--

	eraldatavaid, sügava ja raske puudega lastele teenuste osutamiseks. Alates 2023.aastast tuleb toetusfondis eraldatavast toetusest osutada teenuseid kõigile suure hooldus- ja abivajadusega lastele, sõltumata puude olemasolust, mis kindlasti suurendab kohalike omavalitsuste väljaminekuid. Sealjuures lõppes täiendav rahastus ESF vahenditest.	
--	--	--

Siseturvalisuse ja kriisisuutlikkuse töörühma prioriteetid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	Elanikkonnakaitse <u>1.1.Vahendite eraldamine omavalitsustele kriisispetsialistide (kriisi- ja ennetustöö spetsialisti) ametikohtade tööjõukulude katteks.</u> Võttes arvesse tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu ning hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, milles nähakse kohalikele omavalitsustele ette, lisaks osadele omavalitsustele juba hetkel kehtivatele ülesannetele, täiendavalt KOVi püsivad kriisiülesanded: 1) kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil evakuatsioonikohtade määramine ja kasutusele võtmine, kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil viibivate isikute ulatuslikule evakuatsioonile kaasaaitamine, teise kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumilt evakueeritud isikute vastuvõtmisele kaasaaitamine ja evakueeritud isikutele evakuatsioonikohas vähemalt toidu ja joogivee võimaldamine; 2) koduteenuse korraldamine; 3) väljaspool kodu üldhooldusteenuse korraldamine; 4) asendushooldusteenuse korraldamine; 5) turvakoduteenuse korraldamine; 6) vältimatu sotsiaalse tagamine; 7) toimetulekutoetuse maksmine; 8) lastehoiu, alus- ja põhihariduse kättesaadavuse tagamine;	Võttes aluseks hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas toodud valitsusasutuste kulud aastatel 2024-20230 (Tabel 1), kus ühe lisanduva ametniku tööjõukuluks on arvestatud 4750.-eurot kuus ja arvestades, et iga KOV peab tööle võtma vähemalt ühe, Narva 3, Tartu 5 ja Tallinn 13 spetsialisti (kokku 97 spetsialisti), eraldada riigieelarvest kohalikele omavalitsustele 460750.- eurot aastas.

	9) oma territooriumil viibivate isikute kriisilukorras teavitamise tagamine. Kriisideks valmi oleku korraldamine ja kriiside lahendamine, reageerimine on üks mitmest omavalitsuste põhiülesandest, mis toob kaasa hulgaliselt kaasnevaid ja ühekordseid, tavapärasest erineva lahenduskäiguga, ülesandeid. Lisaks otsestele personali kuludele lisandub KOV-le tulevatele püsivatele kriisiülesannetele nende täitmiseks palju erinevaid ülesandeid/tegevusi, mis omakorda tähendab kulusid: näiteks täiendava transpordi korraldamine, toidu/joogivee logistika, teavitamisega seotud kulud (infolehed vms), täiendava personali/vabatahtlike kaasamine jne Nii tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu kui ka hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjades tuuakse välja, et vastavad ametikohad tuleb luua igas omavalitsuses ning suuremates mitu kohta, mis toob omavalitsustele kaasa olulise kulu.	
	<u>1.2. Kriisireservi loomine omavalitsuste kriisivarude soetamise kulude katteks.</u> PäA poolt on 2023. aasta jaanuaris kinnitatud „Ulatusliku evakuatsiooni korraldamise plaan“. Selle kohaselt peavad omavalitsused koostama plaani, kus on määratletud haldusterritooriumil asuvad võimalikud evakuatsioonikohad vähemalt 2%-le omavalitsuse elanikest. Plaani järgi peab KOV tagama evakuatsioonikohtade tööks vajaliku varustuse ja abistama evakuatsioonikohtades toitlustamisega. See tähendab, et näiteks Tallinn peab olema valmis pakkuma evakuatsioonikohti 9228 inimesele; Harku vald 361; Keila linn 208; Maardu linn 325; Kohtla-Järve linn 639; Tartu linn 1965 jne.	Teeme ettepaneku näha kohalikele omavalitsustele ette vahendid evakuatsioonikohtade tööks vajaliku varustuse hankimiseks.

	<u>1.3.Kortermajade kriisikindluse suurendamine.</u> Kortermajades (korterühistutes) elab valdav osa Eesti elanikkonnast ning seega on kriiside nagu elektri- ja veevarustuse katkemine nende osas kõige suurema negatiivse mõjuga. Selleks, et suurendada korteriühistute hakkama saamist keerulistes olukordades on vajalik toetada nende tehnosüsteemide renoveerimist tagamaks vajadusel ka nende autonoomne toimimine. Hoonetes paiknevate soojasõlmede, veesurve tõstmispumpade ning üldalade valgustuse toimimise tagamiseks on vajalik alternatiivsete elektritoiteallikate planeerimine, mis tähendab ka osalist hoonete elektrisüsteemide ümberehitamist.	Viimase aasta arengud maailmas on näidanud, et ühiskonna autonoomsust on vaja tõsta igal tasandil. Tallinna Linnavaraameti hinnangute kohaselt maksaks ühe 5-korruselise nelja trepikojaga paneel elamu viimine autonoomsele generaatoritoitele miinimumtasemel (st toimivad elutähtsad teenused – vee ja kütteringlus, koridoride valgustus, laadimispunkt, kuid korterites valgust ega voolu ei ole) ca 30-40 000 eurot. Toetusmeede peaks katma vähemalt pool hoone eeldatavast kulust. Et meetmel oleks mõju, peab selle kasutamine olema laialdane. 09.02.24 seisuga on Eestis reg 24 838 korteriühistut (Eesti Korteriühistute andmebaasi andmetel). Toetatavate projektide arv võiks olla vähemalt 1000 st rahastuse vajadus ca 35 miljonit.
	<u>1.4.Erinevate ehitiste rajamise kohustusega kaasnevate KOV-i kulude katmine:</u> ✓ Sobivate hoonete varjumiskohtadeks kohandamine (KOV-i hooned, erasektori hooned, korteriühistud); ✓ Igasse KOV-i kerksuskeskuste võrgustiku loomine ja generaatori vastuvõtmise võimekuse väljaehitamine; ✓ Igale KOV-le kriisi- ja elanikkonnakaitse varude hoone ehitamine (või olemasoleva hoone renoveerimine kriisivarude hoidmiseks). Hoone, kus hoitakse generaatoreid, magamisvarustust (välivoodid, tekid, padjad) ja muu elanikkonnakaitse varu hoidmiseks. Hoone peaks olema nii suur, et sinna on võimalik ladustada KOV kriisivaru ning riiklik eelpaigutatud kriisivaru, humanitaarabi; ✓ Kriisi- ja elanikkonnakaitse varude hoone ülalpidamiskulu.	Tagada KOV-idele siseturvalisuse ja kriisivalmiduse tagamisega seotud kohustuste rahastamine.

Teede ja transpordi töörühma prioriteedid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	Teede riigistamine ja TEN-T teede nimekirja täiendamine, lisades Kunda sadama tee TEN-T loetelusse ning finantseerida riigieelarvest linnu/valdu läbivate riigimaanteed, sh TEN-T võrgustikku kuuluvate põhimaanteedehoidu. <u>Selgitus.</u> 1) Euroopas loob merenduses 5,4 miljonit inimest lisandväärtust 485 miljardi euro ulatuses (Blonk, 2015). Euroopa merendussektori konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse tagamiseks on vajadus rakendada initsiatiivi „Sinine kasv“ - aruka, jätkusuutliku ja kaasava majandus- ja tööhõivekasv ookeanidel, meredel ja rannikul. Merenduse tähtsusest Euroopa jaoks näitab ka see, et 75% Euroopa rahvusvahelisest kaubandusest (Study on the Analysis and Evolution of International and EU Shipping, 2015) ja 40% Euroopa Liidu sisekaubandusest toimub meritsi (European Commission, 2016). Nimetatud näitajad on põhjuseks, miks rahvusvahelises kaubanduses osalevate sadamate areng on Euroopa Liidu jaoks oluline. Eesti mereala on oluline osa Eesti Vabariigi territooriumist, kus viiakse ellu majanduslikke, kultuurilisi, keskkonnavalaseid ja julgeoleku huvisid. Samas teadvustame, et merendusega seotud küsimused on sageli laia rahvusvahelise mõjuga ning merenduse areng saab toimuda ainult konstruktiivses rahvusvahelises koostöös. Majanduse toimimise eelduseks on hea transpordikorraldus. Hea transpordikorraldusega ja –taristuga piirkonnad on aktiivsema majandustegevusega, millega panustatakse rahvusvaheliste ühenduste parandamisse ning mis loob võimaluse teenindada senisest rohkem ettevõtlust. Eesti transpordi ja liikuvuse arengukavas on seatud eesmärgiks kooskõlas regionaalpoliitikaga tagada elanikele ja ettevõtetele mugavad, ligipääsetavad, ohutud, kiired, nutikad ja kestlikud liikumisvõimalused kooskõlas Euroopa Liidu õigusnormides kehtestatud eesmärkidega. Eesmärk on suurendada kohalike omavalitsuste kaasatus kohaliku transpordiprobleemide lahendamisele korraldades juurdepääs teenustele, haridusasutustele ja töökohtadele ning tagada ohutu ja ligipääsetava taristu olemasolu olemasoleva ressursi piires.	

	Eeltoodule tuginedes on Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Viru-Nigula vallavalitsuse ja Lääne-Viru Omavalitsuste Liidu (VIROL) selge seisukoht, et kõik riikliku tähtsusega sadamatega liituvad teed sh Kunda sadam tuleb kindlasti liita TEN-T loetelusse. See võimaldab Kunda sadamal saada osaks arvestatavast regionaalsadamate üle-euroopalisest transpordivõrgustikust ning aitab kaasata uusi investeeringuid Viru-Nigula valda ja Lääne-Virumaale. 2) Kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigimaanteed korrashoiu tagamiseks eraldatavate vahendite mahu tõstmine. Määrata riigi seadusjärgseks kohustuseks kohalike omavalitsuste haldusterritooriumi läbivate riigiteede korrashoiu tagamiseks vajaliku rahastuse planeerimine riigieelarvesse ja vastavate vahendite eraldamine omavalitsustele. Tallinna linna läbivad olemuslikult riigi tähtsusega ja TEN-T võrgustikku kuuluvad riigiteed, mistõttu peaksid need kuuluma majandus- ja taristuministri 25.06.2015 määrusega nr 72 „Riigiteede liigid ja riigiteede nimekirja“ kinnitatud riigiteede nimekirja, mitte algama või lõppema KOV haldusterritooriumi piiril. Kehtiva määruse kohaselt ühendab riigiteede üks liik – põhimaantee - pealinna teiste suurte linnadega, neid linnu omavahel ning pealinna ja teisi suuri linnu <u>tähtsate sadamate, raudteesõlmede</u> ja piiripunktidega. See tähendab et KOV piiridesse jääva riigimaantee tunnustele vastava tee korrashoiu kohustus jääb KOV kanda, kuigi see peaks olema riigi ülesanne, sest KOV-i territooriumit läbimata ei ole võimalik tähtsate sadamate või raudteesõlmedeni jõuda. Olemuslikult riigiteedena olevatena ja riigile strateegiliselt tähtsate transpordiobjektide ühendusteedena (ligi 1,77 mln m² (106,163 km)), tuleb nende korrashoidu finantseerida riigieelarvest summas 76,1 mln €/aastas, mis on arvestatud Tallinna tänavate PMS analüüsi 2023. hindade alusel nõutava seisunditaseme saavutamiseks vajalik regulaarne teehoiu kulu aastas. Liiklusseaduse §-s 1¹ on muu hulgas reguleeritud riigitee ehitamise raames ka riigile mittekuuluva tee osaline ehitamine, millest lähtuvalt on lubatud teehoiukavas oleva riigitee ehitamise raames riigile mittekuuluva tee osaline ehitamine, kui see on vajalik teedevõrgu terviklikkuse tagamisest avalikes huvides. Ühtlasi on sätestatud, et 1teehoiukava võib lisaks riigiteedele sisaldada ka kohalike teede liiklusohutust toetavaid tegevusi. Sellest lähtuvalt on ettepanek teedevõrgu arendamisel alustada läbirääkimisi kohalike omavalitsustega, et leppida kokku ja seadustada linna/valdu läbivate teede teehoiu rahastamine. See võimaldab koostöös Transpordiametiga alustada alljärgnevate olemuslikult riigiteede, sh. TEN-T võrgustikku kuuluvate maanteed korrashoiu rahastamisega/kaasfinantseerimisega riigieelarvest:	
--	--	--

	- Peterburi tee Vao ristmikust kuni Tartu mnt (või Smuuli teeni); - Vabaduse pst Männiku tee ristmikust kuni linna piirini Pääsküla jõe sillal; - Paldiski mnt Haabersti ristmikust kuni linna piirini Tähetorni ristmikul; - Suur-Sõjamäe tn (Kesk-Sõjamäe tn - J. Smuuli tee); Riigi eelarvestrateegia 2024-2027 transpordi tulemusvaldkonnas on lahendamist vajavad väljakutsed: • riigiteede seisundi parendamine ja remondivõla vähendamine; • TEN-T nõuetele vastavate põhimaanteedehituse rahastamine. Eelnevat arvestades on Tallinna linn seisukohal, et pealinna suubuvate riiklikult tähtsate põhimaanteed, mis viivad rahvusvahelise lennujaama, sadama ja/või ühistransporditerminalini, riigiteede nimekirja kandmine (st kuni sihtkohani) ning teehoiu korraldamise kokkuleppimine peab toimuma riigi ja omavalitsuste vahel, andmata riigiteede nimekirja kantud teid riigi bilanssi.	
2.	Suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu 2025. aastal vähemalt 45,5 miljoni euron. <u>Selgitus</u> Kohalikud teed moodustavad Eesti teedest 40,6 protsenti. Kriisieelsel 2008. aastal eraldati kohalike teede hoiuks riigieelarvest 40 456 074 €, mida järgnevatel aastatel vähendati oluliselt. Viimastel aastatel eraldatud toetuse summa 29,3 mln eurot on olnud sisuliselt alates 2013. aastast (väljaarvatud COVID meede 2020.a). Omavalitsususte läbirääkimiste delegatsioon, sh Tallinna linn Eesti Linnade ja Valdade Liidu liikmena, taotleb teehoiuks eraldatavate vahendite 2008. aasta taseme taastamist ja selle edasist suurendamist proportsionaalselt riigiteedele teehoiu-kavas kavandatud mahtude kasvule. Kriisijärgsel perioodil kuni aastani 2020 riigi poolt eraldatud vahendid teehoiu kulude katteks ei kata omavalitsuste tegelikku vajadust teehoiukulude katmiseks ja vajaliku teenustaseme täitmiseks. Riigi eelarvestrateegia 2024-2027 (RES) ei kajasta avalikult kasutatavate kohalike teede hoiu rahalisi vahendeid sõnaselgelt kavandatud, on vaid viidatud punktis 3.3.3 <i>Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon</i>, et majanduskulud (sh elamu- ja kommunaalmajandus) koosnevad peamiselt valla- või linnasisesest ühistranspordist, valla teede ja linnatänavate korrashoiust, veevarustuse korraldamisest ning tänavavalgustusest. Kokku ulatus nende väljaminekute maht konsolideeritult tekkepõhiselt 2022. aastal 2,9 mld euron (sh 0,1 mld eurot kohustuste tasumine).	Suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu 2025. aastal vähemalt 45,5 mln euron. 2025.a 45,5 mln 2026.a 46,87 mln 2027.a 48,28 mln 2028.a 49,72 mln

	Transpordi tulemusvaldkonna eesmärkide saavutamiseks on loodud transpordi programm, mis lähtub Transpordi ja liikuvuse arengukavast 2021–2035. Liiklusohutusprogrammis 2016-2025 sätestatud eesmärgiks on vähendada liikluses hukkunute arvu ja raskelt vigastada saanute arvu kolme aasta keskmisena 2035. aastaks vastavalt kolmekümne ja 187- ni. Seatud vahe-eesmärgist 2022. aastal (46 ja 322) jääb tegelik tulemus kaugemale (55 ja 367). Nende eesmärkide saavutamine ei ole realistlik ilma liiklusohutust oluliselt mõjutavate täiendavate tegevuste elluviimist. Samas, juhtumipõhise toetuse eraldamisel ei arvestatud eelnevatel aastatel liiklusohutuse parandamise eesmärgil eraldatava toetusega teeületuskohtade ohutumaks muutmiseks vastavalt liiklusohutusprogrammi 2016–2025 elluviimiskavale. Arvestades Tallinna linna territooriumil kavandatavate suuremahuliste teehetustöödega, nagu Lennujaama laiendus, Rail Baltic ja bussiterminali ehitus, Tallinna väike ringtee (Delta ühendustee), Peterburi mnt rekonstrueerimine, suurenevad oluliselt Tallinna linna läbivad liiklusvood, mille tagajärjel on vajadus suurendada teehoiukulusid teede seisundi tagamiseks. Nii Tallinna linnaosad kui Keskkonna- ja Kommunaalamet on viimase kahe aasta jooksul läbi viinud hanked teede hoolduse teostamiseks. Uute hooldushangete tulemusena on alates 2023. aastast teede hoolduse maksumus (koos linnaosadega) ca 22 000 000 eurot aastas. Tänavavalgustuse teenuse osutamine on riiklike õigusaktide alusel kohalikele omavalitsustele pandud kohustus, mis on tee seisundinõuete täitmiseks osutatav teenus. Majandus- ja taristuministri 14.07.2015 määruse nr 92 „Tee seisundinõuded“ § 6 lg 1 punkt 10 kohaselt peab paigaldatud valgustus pimedal ajal põlema. Tee omanik võib valgustust vähendada või välja lülitada, kui ta on täitnud tingimused ohutuks liiklemiseks. Määrus kehtestab nõuded teede seisundile, hooldusele ja valgustamisele pannes eeltoodud kohustused tee omanikele, ehk omavalitsustele. Teel asuvate rajatiste ja tehnovõrkude seisundinõuete täitmise eest vastutab nende omanik. Eelnevat arvestades on vajalik suurendada kohalike teede hoiuks ja tänavavalgustuse teenuse osutamiseks eraldavate vahendite mahtu 2025. aastal vähemalt 45,5 miljoni euroni.	
--	---	--

3.	Teehoiuks mõeldud vahendite eraldamisel toetusfondi kaudu lähtuda kohalike teede pinna-arvestusele põhinevast registrist ja inventariseerimise käigus saadud liiklussageduse andmetest ning eraldada raha ka muude kohalike teerajatiste hoolduseks. <u>Selgitus.</u> Täna riigi poolt eraldatud vahendid teehoiu kulude katteks ei kata tegelikku vajadust, mistõttu on järgnevatel aastatel vajadus tõsta teehoiuks mõeldud vahendeid iga-aastaselt vähemalt 5% kuni teede olemi kohase amortisatsiooni välja saavutamiseni. Teehoiuks mõeldud vahendite võrdsetel alustel eraldamisel toetusfondi kaudu tuleb lähtuda kohalike teede pinnaarvestusel põhinevatest riikliku registri andmebaasidest. Hetkel kasutusel oleva teehoiu vahendite eraldamise meetodika muutmine saab toimuda kohalike teede inventeerimise tulemusel omavalitsusliidu ELVL ettepaneku alusel. Transpordiameti poolt korraldatud kohalike teede inventeerimine on lõppenud. Seisuga 22.08.2019 edastatud info kohaselt on loomisel kohalike teede panoraampiltide vaatamise rakendus (EyeVi). Teehoiu toetuse jaotuse arvestuse uue meetodika väljatöötamise eelduseks on kohalike teede inventeerimise jätkutegevuste läbiviimine. MKM on teinud ELVL-ile ettepaneku inventeerimise jätkutegevuste (kohalike teede liiklussageduse analüüs, kohalike teede optimaalse seisukorra määramine ning kohalike teede teehoiuks vajaminevate vahendite suuruse analüüs) läbiviimiseks ja rahastamiseks. Inventeerimise jätkutegevuse rahastamiseks on kavas esitada taotlus Riigikantseleile toetuse eraldamiseks Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine meetmest. Kuivõrd toetusfondi osaks olev kohalike teede teehoiu toetus võib tulevikus muutuda kohaliku omavalitsuse üksuste püsiva tulubaasi osaks, soovib MKM kaasata meetodika muutmisel ka Rahandusministeeriumi. Teede pinnaarvestusel põhinev arvestus kajastab objektiivsemalt kohalike teede teehoiu vajadusi ning järgib võrdse kohtlemise põhimõtet. Arvestada tuleb ka jalgratta- ja/või jalgteid.	
4.	Riigieelarveliste vahendite, CO2 kvootide müügist saadavate vahendite või EL 2021+ vahendite arvel finantseeritavad toetusmeetmed liikuvuse parandamiseks, sh elektrisõidukite laadimistaristu rajamiseks, ühistranspordi veeremi soetamiseks, ühistranspordi jm aktiivsete liikumisviiside taristu rajamiseks.	

	<u>Selgitus.</u> Elektritranspordi arendamiseks uute trammiliinide ehitus ja vastava veeremi soetus, jalgrattateede ehitus, elektri ja vesiniksõidukite soetus ja laadimistaristu rajamine jms. Laadimistaristu loomine aitab tagada kiiremat üleminekut heite- ja müravabale autokasutusele, mis on oluline nii keskkonnanahoiu kui ka kliimamuutuste mõju leevendamisel. Elektrisõidukite laadimistaristu ehitamine on eelduseks madalama müratasemega sõidukite kasutuselevõtuks. Lisaks autodele peaks taristu võimaldama laadida ka teisi elektrilisi sõidukeid (jalgrattad, tõukerattad jne).	
5.	Leida seadusandlik lahendus munitsipaal omandis olevatele kergliiklustee definitsioonile ning töötada välja kergliiklusteede kilomeetri põhine hooldus/korrashoiu riiklik rahastus mudel, mis on eraldiseisev riiklik toetus ja mis ei ole seotud kohalike teede hoiuks eraldatud toetus valemiga. Selgitus. Kehtivas liikluseaduses on defineeritud jalgratta- ja jalgteed, jalgrattarada, jalgrattatee kuid üldine kergliiklustee definitsioon puudub. Kergliiklustee termin on küll kirjeldatud teeregistri põhimääruses (1) <i>kergliiklustee on sõiduteest eraldatud jalgratta- ja jalgteed, jalgteed, jalgrattatee või tee koosseisu kuuluv kõnnitee</i>; kuid puudub üldine seadusandlik terminoloogia. Samuti ei ole kergliiklusteed arvestatud kohalike teede hoiuks üldise kohalike teede hulka, (kuna tegemist on sõidutest eraldatud teega) seega puudub sellisele teeliigile riiklik teedetootus. Ettepanek töötada välja kergliiklusteede hooldus ja korrushoiu riiklik toetus valem.	

Ruumi- ja elamumajanduse töörühma prioriteetidid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1	Toetus kohalikele omavalitsustele munitsipaalhoonete energiatõhususe suurendamiseks ja lasteaedade nõuetele vastavaks viimiseks aastaks 2030 Järjest süvenevas energiakriisis on oluline toetada kohalikke omavalitsusi hoonete energiatõhususe parandamisel, et pikemas perspektiivis vähendada omavalitsuste kulutusi energiale ning täita ka riiklikest nõuetest tulenevaid eesmärgi. Siinkohal on oluline silmas pidada, et omavalitsused on oluliselt vähendanud investeeringute mahtu, et toime tulla jooksvate kulude katmisega. Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestati 2011. aastal koolieelse lasteasutuse tervisekaitsenõuded, millele peavad kõik lasteaiad, kellel on kehtiv koolitusluba 1. jaanuari 2010. a seisuga, vastama hiljemalt 1. septembriks 2030. Sellega seoses on Tallinna linnal vaja rekonstrueerida veel hinnanguliselt 80 lasteaeda. Selle teostamine järgneva 8 aasta jooksul eeldab, et uuenduse läbib vähemalt 10 lasteaeda aastas. Erinevatest kriisidest ja üldisest majandusolukorrast tulenevalt on samas aga investeerimisvõimekus oluliselt vähenenud, mis tähendab, et 2030. aastaks seatud eesmärgi täitmine ei ole võimalik.	Ühe 12-rühmalise lasteaia investeeringu kogumaksumus on ca 10 miljonit eurot. Ainuüksi Tallinna linnas oleks vaja rekonstrueerida vähemalt 10-13 lasteaeda aastas. Viimastel aastatel on eelarvelisi vahendeid olnud 5 lasteaia rekonstrueerimiseks aastas. 2030 aasta kursil püsimiseks oleks vajalik täiendav rahastus ca 50 – 80 miljonit aastas ja seda regulaarselt kuni 2030 aastani. <u>Ettepanek:</u> töötada välja KOV toetus- või laenu fond (toetus, sooduslaen, tagatis, kapitalisüst, maksuvabastus jne.) aastase mahuga miinimum 100 milj.€ puuduolevate munitsipaal lasteaiakohtade loomiseks/ investeeringuteks.
2	Eraldada kohalikele omavalitsustele vahendid eluasemeteenuse kättesaadavuse parandamiseks, arvestades summa määramisel elanike arvu/ toimetuleku toetuse saajate arvu kohalikus omavalitsuses. Sotsiaalhooletamise seaduse §41 sätestab eluruumi tagamise (s.o. eluruumi kasutamise võimaluse kindlustamine isikule, kes ei ole sotsiaalmajanduslikult olukorrast tulenevalt võimeline enda ja oma perekonna vajadustele vastavat eluruumi tagama) kui kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatava sotsiaalteenuse. Aina suurenev teenuse vajadus ületab	Hetkel ei ole maksumuse analüüsi tehtud, see tuleks koostada koostöös riigi Sotsiaalkindlustusametiga ja Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuametiga <u>Ettepanek:</u> Koostada analüüs ja töötada välja rahastamise meede.

	kohalike omavalitsuste, eriti suuremate linnade võimalusi nõudlusele pakkumisega vastata. Üha kasvavad kinnisvara- ja üürihinnad muudavad eluaseme haavatavale sihtgrupile kättesaamatuks. Lisaks on Ukraina sõja tulemusel Eestisse saabunud sõjapõgenikud, kellele ei ole tänaste ressursside juures võimalik eluasemeteenust kvaliteetselt osutada.	
3	Korteriühistute kriisikindluse suurendamine. Korteriühistutes elab valdav osa Eesti elanikkonnast ning seega on kriiside nagu elektri- ja veevarustuse katkemine nende osas kõige suurema negatiivse mõjuga. Selleks, et suurendada korteriühistute hakkama saamist keerulistes olukordades on vajalik toetada nende tehnosüsteemide renoveerimist tagamaks vajadusel ka nende autonoomne toimimine. Hoonetes paiknevate soojasõlmede, veesurve tõstmispumpade ning üldalade valgustuse toimimise tagamiseks on vajalik alternatiivsete elektritoiteallikate planeerimine, mis tähendab ka osalist hoonete elektrisüsteemide ümberehitamist.	Viimase aasta arengud maailmas on näidanud, et ühiskonna autonoomsust on vaja tõsta igal tasandil. Tallinna Linnavaarameti hinnangute kohaselt maksaks ühe 5-korruselise nelja trepikojaga paneel elamu viimine autonoomsele generaatoritoitele miinimumtasemel (st toimivad elutähtsad teenused – vee ja küttinglus, koridoride valgustus, laadimispunkt, kuid korterites valgust ega voolu ei ole) ca 30-40 000 eurot. Toetusmeede peaks katma vähemalt pool hoone eeldatavast kulust. Et meetmel oleks mõju, peab selle kasutamine olema laialdane. Toetatavate projektide arv võiks olla vähemalt 1000 (kokku oli 01.01.2022 seisuga Tallinnas 6290 korteriühistut), st rahastuse vajadus ca 20 miljonit.
4	Korterelamute ja ühiskondlike hoonete tõhusa kaugküttega liitumise toetamine Eestis on mitmetes asulates ja linnades arendatud kaugküttevõrke koos maagaasivõrkudega. Maagaas on osutunud teatud olukordades varustuskindluse osas kriitiliseks ning samuti on tegemist mittetaastuva välismaise päritoluga kütusega, millele asenduslahenduse leidmine aitab panustada energiasõltumatusesse, keskkonnahoidu ja kliimaeesmärkide saavutamisse. Tallinna ja ka muude Eesti piirkondade kaugküttesektor liigub jõudsalt süsinikuneutraalsuse poole. Tõhusa ja heitmevähese kaugküttega liitumine on üks kiiremaid võimalusi elamusektoril kliimaneeutraalseks saada. Tallinn toetab omavahenditest kaugküttega liitumist, mingil määral teeb seda ka Kliimaministeerium läbi SA KredEx ja SA KIK vastavate toetusmeetmete korteriühistutele	Linnalises tiheasustusega piirkonnas on ühe meetri kaugküttetorustiku (paaristoru) maksumus 1000-1500 €/meeter koos paigaldus ja taastekuludega. Osa liitumiskuludest jagab kaugküttesettevõtte liitujaga ja see kajastub soojuse hinnas kõikidele selle kaugküttepiirkonna tarbijatele. Liitujale jääb osa liitumiskuludest ja tihti on see osa määrav, kas liituda või jääda näiliselt odavamale maagaasi või muu

ja kaugküttevõrku uuendavatele kaugkütteettevõtetele. Nimetatud toetusmeetmed on seotud kortermajade puhul mitmete muude tegevustega ja puhtalt kaugküttega liitumist lõpptarbijale ei toetata. Kaugkütteettevõttele läheks kogu liitumiskulu tasumine soojuse tariifi ja see tõstaks soojuse hinda kõikidele senistele tarbijatele, mis omakorda muudaks kaugküttega liitumise vähem huvi pakkuvaks. Kui aga jätta kogu liitumiskulu liituja kanda, siis ei ole selle kulu tõttu tihti ka liitumisotsust kaugküttega tehtud, vaatamata sellele, et kaugküte pakub varustuskindlat, tõhusat ja heitmevähest soojust. <u>Paljud korteriühistud ei võta ette SA KredEx toetuse saamiseks nõutud muid suuremahulisi tegevusi ja seetõttu oleks vajalik sihipärane toetus ainult kaugküttega liitumiseks. Seda ka omavalitsuse hoonetele lisaks kortermajadele.</u> Vaja on jätkuvat ja suurema mahulist toetust, et perspektiivsetes kaugküttepiirkondades liituksid lähedalasuvad hooned kaugküttesüsteemiga. Soojustorustiku viimine hoonest kaugküttetorustikuni, et sellega liituda, on märkimisväärselt kulukas, eriti linnalistes tiheasustusega piirkondades, sest torustiku rajamisega kaasnevad kulukad teede ja tehnosüsteemide rajamised ja taastamised. Hoonetes, kus on välja ehitatud keskne vesikeskküte on liitumiseks vaja rajada lisaks soojussõlm senise katla asemele. Korteriühise ahju või gaasikatla elamutes on vaja rajada hoonepõhine ühine vesikeskküttesüsteem koos soojussõlmega ja see investeering on veelgi kulukam. Maagaasi näilise odavuse tõttu tihti seda liitumisotsust ei tehta ja kaugküttega liitumistoetuse olemasolu oleks vajaliku otsuse poole kallutav. Kui hoones on vaja niigi teha lisakulusid vesikeskküte rajamiseks või soojussõlme rajamiseks, siis suur lisakulu kaugküttega liitumiseks vähendab huvi liitumise vastu. Omavalitsuse tarbeks annaks toetus suurema võimekuse ühiste kliimaeesmärkide saavutamiseks. Toetus võiks olla suunatud - kaugküte ettevõttele Riigi poolne toetus koos Euroopa Liidu vahenditega toetamaks kaugküttevõrguga liitumist (torude väljaehitust või uuendamist) kuni soojustarbijale (sh KOV hooned) liitumispunktini. - kaugküttega liituda soovijale (korteriühistud või KOV hooned) Riigi poolne toetus koos Euroopa Liidu vahenditega toetamaks hoonesisest vesikeskküttesüsteemi rajamist, soojussõlme rajamist ja soojustorustiku rajamist või uuendamist liitumispunktini.	küttelahenduse tarbijaks edasi, hoolimata varustuskindlusest või keskkonnahoiust. Kui liita kaugküttega 500 hoonet, siis oleks hinnanguline toetusvajadus 50%-lise teotuse puhul ja keskmiselt 50 meetrise liitumiskauguse puhul $(500 \times 50 \times 1500) / 2 = 18,75$ mln eurot. Liitumisprotsess toimuks ilmselt mitme aasta jooksul, seetõttu võiksid vahendid jaotuda mitmele aastale. Soojussõlme rajamise kulu oleks ca 10 000 eurot hoone kohta, sama liitumiste arvu aluseks võttes oleks investeeringu vajadus 5 mln eur, 50%-lise toetuse juures 2,5 mln eurot. Kokku toetusvajadus kahele tegevusele ca 20 mln EUR.
--	--

5	Ettepanekud ehitus- ja planeerimisseaduste muutmiseks. Menetluspraktikast tulenevalt on ilmnenud vajadus muuta planeerimis- ja ehitusalast seadusandlust eesmärgiga: * kiirendada menetlusprotsessi ning muuta menetlus läbipaistvamaks (muudatused nii planeerimis- kui ka looduskaitse seaduses); * muuta ehitus- ja kasutuslubade menetlusprotsess kliendisõbralikumaks ning vähendada bürokraatiat. Detailsemad ettepanekud esitatakse valdkondlikule töörühmale aruteluks.	
6	Viia läbi ehitisregistri (EHR) täiustamine. EHR-i on vaja täiustada hõlbustamiseks suuremahuliste projektdokumentatsioonide menetlust.	

Lõimumise valdkonna töörühma prioriteetid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

Nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1	KOV-de toetamine pearaha alusel sarnaselt nagu 2016. aastast Euroopa rändekriisi lahendamisel (ümberasustamine ja ümberpaigutamise skeem). Ettepanek on, et pearaha oleks kehtestatud ühekordse maksena nt 1 500 € rahvusvahelise kaitse saaja kohta ja KOVile ilma aruandluskohustuseta. Senine riigipoolne KOVide toetamise süsteem massilise rändekriisi näitel on olnud halduskulukas ja bürokraatlik. Samal ajal, kui põgenike esmane majutus, toitlustus, meditsiinile abi, tõlketeenus kuni KOVi püsivasse elukohta elama asumisel on riigi ülesanne, on sellele järgnevad tegevused ja inimeste toetamine kohanemisel ja integreerumisel KOV vastutus, nii on vajalik kehtestada kulude hüvitamine KOVidele põgenike pearaha alusel.	Tavapärastel aastatel on Eestis rahvusvahelise kaitse saajaid suurusjärgus 100 inimest ehk kulu on 150 000 eurot . Ka Ukrainast saabuvate sõjapõgenike arv on olulisel määral langenud. Kui eelmisel aastal oli tulijaid ja kaitse saajaid kümnetes tuhandetes ja seega vastav summa ligi 100 miljonit, siis näiteks sellel aastal on vastav arv kokku (täiendav kaitse, ajutine kaitse ja pagulase staatus)

	Pearaha süsteem vähendab tänase hägusa, hüpliku ja kohati lühinägeliku rahastamise/toetamise kõrval KOVide administratiivset ja halduskoormust ning annab võimaluse KOVidel operatiivselt arendada ja lahendada erinevaid vajaminevaid ressursse ja teenuseid rahvusvahelise kaitse saajatele. Lisaks vähendab pearaha ka keskvalitsuse enda halduskoormust olulisel määral. *2016. aastal oli pearaha sätestatud põgeniku kohta, mitte pere peale ja olenemata vanusest ning summa oli 3 000 € ühekordse maksena. KOVidel oli õigus neid vahendeid kasutada kõikvõimalike kohanemist toetavateks tegevusteks vastavalt vajadustele ja ei olnud mõeldud konkreetsele põgenikule väljamaksmiseks. Kooskõlastamine e-kirja teel: Eve East (Toila vald) toetab Tallinna ettepanekut. Maris Toomel (Jõhvi vald) toetab Tallinna ettepanekut kehtestada pearaha süsteem põgeniku kohta. Riigi rahaline tugi KOVidele põgenikega tegelemisel peab olema alaline ja mitte sõltuma tähtajalistest projektidest. Projektivahendid annavad küll lisarahastuse tööjõukuludeks põgenikega tegelemisel, kuid ei aita lahendada teisi suure põgenike arvuga kaasnevaid probleeme nagu koormus alus - ja põhiharidussüsteemile, lisakulud sotsiaaltoetustele, teenustele. Samuti aitab pearaha süsteem vähendada KOVide administratiivset ja kohati bürokraatlikku halduskoormust (projektide kirjutamine, erinevad aruandlused jms) ning tagab pikaajalise perspektiivi ning rahalise katte põgenikega seotud probleemide lahendamisel ja neile vajalike teenuste arendamisel.	ca 13 000 inimest ning vastav KOV-dele eraldatav summa oleks 19 500 000 eurot.
2	Vähemusrahvuste ühenduste tegevuskulude toetamine. Ühenduste tegevuskulude katmine on vajalik jätkusuutlikkuse tagamiseks ja nende rolli tõstmiseks. Tulemuslikumalt tegutsevad ühendused annavad olulise panuse lõimimisprotsessi ja aitavad säilitada vähemusrahvuste kultuuripärandit. Kooskõlastamine e-kirja teel: Eve East (Toila vald) toetab Tallinna ettepanekut, Ida-Virumaa poolt sai see ettepanek tehtud ka 2023. aastal. Kui vähemusrahvuste igapäevategevusi ja eriti püsikulusid ei toeta, hakkab nende tegevus hääbuma ja personalikulud olulised eestvedajate toetamiseks.	100 000 eurot kalendriaastas, kokku antud perioodil 400 000 eurot Rahaline toetus võimaldaks katta ühenduste püsi- ja personalikulusid ning tagaks kindlustunde organisatsiooni arendamiseks ja tegevuste laiendamiseks.

Keskkonna valdkonna töörühma prioriteetidid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1	Ringmajanduse edendamisele suunatud toetusmeetmed: ➤ Ühiskonna eri gruppides teadlikkuse kasvatamine (alates lasteaiast kuni vanemaealisteni) ja sellesse ressursi panustamine saavutamaks süsteemset tulemust. ➤ Mahtu nõudvate jäätmete taaskasutuse toetamine (näit. tekstiilijäätmed), mille tulemusena tekib ka motivatsioon neid koguda. Ringmajanduskeskustesse tekkiva ettevõtluse toetamine soodustamiseks ringmajanduskeskuste kiiret arengut. Jäätmehoolduse ja ringmajanduse edendamiseks on oluline teha süsteemset teavitustööd kogu riigis. Vaja on keskkonnahariduslikke õppeprogramme erinevatele vanuserühmadele, reklaame, kampaaniaid, mis toetaksid jäätmetekke vältimise, vähendamise ja jäätmete liigiti kogumise alast teavitust ning edendaksid korduskasutust. Jäätmeseadus § 31 lg 3 ja § 136¹⁴ kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus korraldama tekstiilijäätmete liigiti kogumise hiljemalt 01.01.2025. Tallinn on tekstiilijäätmete kogumise juba täna korraldanud, kuid tekstiilijäätmete ringlussevõtuks või taaskasutuseks puuduvad käitlusvõimalused. Vaja on riikliku poliitikat ja toetusmeetmeid käitlusvõimekuse tekkimiseks. Tallinn kujundab jäätmejaamad ümber ringmajanduskeskusteks, kus lisaks tavapärasele jäätmejaamale hakkavad ringmajas tegutsema erinevad parandus- ja remonditöökojad, korduskasutuseruumid kasutuskõlblike asjade kogumiseks ning õppeklassid. Oluline on luua riiklikult võimekus ringmajanduskeskuste juures tegutsevate ettevõtete toetamiseks.	Täpset numbrit pole võimalik ilma põhjaliku analüüsita anda. Küsime Tallinna käest nende hinnangut Tallinna linna kohta
2	Deposiitmakse (või taastamisfondi loomise) kohustuse sisseseadmine kaevandamise alustamisel. Kuna kaevandustegevus on kogumas aina hoogu mitmete suurte joonobjektide tõttu ning nõudlus maavarade järele on hoomamatu, siis teeme ettepaneku võtta tähelepanu alla	Need on õigusloome teemad. Keskkonnatasude tõstmine on Keskkonnatasude seaduse teema. Kaevandamisega alustamisel deposiidi

	kaevanduslubade keskkonnatasude tõstmine ja võimaliku kohustusliku deposiidi sisseseadmise küsimus (analoogselt jäätmemajanduse ning turismiettevõtluse valdkonnale). Keskkonnalubade taotluste hulk koormab Keskkonnaametit ja kohalikke omavalitsusi ning pea iga maaomanik saab avada karjääri, kui vähegi soovib. Vältimaks Eesti auklikuks kaevandamist peaks ettevõtetel olema suuremad keskkonnatasud, millest tuleb ka tänasega võrreldes suurem % kohalikele omavalitsustele. Asja läbipaistvuse tagamiseks on KOV-l kohustus näidata, kuhu saadud raha kulutatakse - saadud tulu tuleb suunata konkreetse piirkonna kaevandamishäiringute vähendamiseks või elu- ja looduskeskkonna parendamiseks (puhveralade loomine, metsa istutus, müravallid jm). Deposiidi või taastamisfondi loomine võiks olla üheks võimaluseks, kui ettevõtte kuulutab välja pankroti enne kaevandatud ala täielikku korrastamist. Analoogselt turismiettevõtetega, kes hoiavad tagatisfondi, et vajadusel inimesed reisilt koju saaksid. Tasud peaksid olema võrdelises seoses loa kehtivuse ajaga ning iga loa kehtivuse aasta võiks juurde lisada inflatsioonikoefitsendi (3-5%). Selliselt hoitakse ära mentaliteedi, et „Eesti on tuhande karjääri maa“ ning igaüks võib kopa maasse lüüa soovitud kohas. Korrastamise läbiviimisel saab ettevõtte fondi suunatud summa tagasi. Muul juhul viib fondi rahade eest korrastamise läbi riik või kohalik omavalitsus vastavalt algselt ettenähtud korrastamisplaani alusel. Ühe või mõlema otsuse vastuvõtmisel laekuks riigi eelarvesse täiendav tulu ning väldiksime olukorda, kus koormame olematute „igaks-juhuks-esitan“ taotlustega ametkondi ning pikemas plaanis ka igale kodanikule karjääri avamist.	sisseseadmine on Maapõueseaduse VTK teema.
3	ÜVK-ga liitumise riigipoolne toetusmeede. Ühisveevarustuse ja -kanalisatsiooni (ÜVK) arendamise toetamine, sh kinnistute ÜVK-ga liitumise toetamine. Riigipoolne toetus ÜVK arendamiseks on jätkuvalt vajalik. Riik peaks kaaluma toetusmeetme loomist (jätkamist) kinnistu omanikele, mis toetaks kinnistute liitumist välja arendatud ÜVK-ga. See võimaldaks liita uusi tarbijaid juba olemasoleva ÜVK-ga. Huvilisi on palju. Vastav KIKi meede on olemas olnud, sellest piisas vaid 300 taotlejale. Vee-ettevõtjatele on kliente juurde vaja ning samas on huvi liitumisega tegelikult väga suur.	3 mln eurot. Vajalik oleks täpsem analüüs. 2023 aasta KIKi toetusmeede sai ühe päevaga otsa (800 000 eurot).

Hariduse- ja Noorsootöö töörühma ettepanekud RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused																																														
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest																																													
1.	Koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulu toetus. Peab suurenema ja olema kasvavas sünkroonis õpetaja alampalgaga. Lasteaiaõpetajate palgatoetuse arvestuse muutmine, s.h võrdsetel põhimõtetel toetus kõigile omavalitsustele (praegu osad KOVid toetust ei saa).	2025.a 34,46 mln 2026.a 36,87 mln 2027.a 39,08 mln 2027.a 39,07 mln																																													
2.	Haridustoetuse õiglase jaotus. Õpilaste arvu kasvuga kaasnevad KOVile täiendavad kulud nelja kalendrikuu osas (sept - dets), sh tuleb vaadata üle HEV laste rahastus, sest puudutab ka neid, sest tuge vajavate laste arv tavaliselt septembris oluliselt suurem. Andmed, mis võetakse eelmise aasta novembri seisuga on hoopis teised (s.h HEV lapsed) kui need, mis on uue õppeaasta alguses. Lisatud Rae VV näide põhjenduseks, so koos õpilaste arvu kasvuga ja täiendava KOV kuluga (13.12.22)																																														
	<table><tr><th></th><th></th><th>pearaha</th><th>õp.tööjõu</th><th>juhtide</th><th></th><th>õppevahe</th><th></th><th></th></tr><tr><th></th><th></th><th>4 kuud</th><th>kulu</th><th>palk</th><th>koolitus</th><th>ndid</th><th>koolilõuna</th><th></th></tr><tr><th>aasta</th><th>õpilased</th><th>sept.-dets</th><th>4 kuu summa</th><td>30,66667</td><td>4</td><td>19</td><td>75</td><th>kokku</th></tr><tr><td>2021</td><td>202</td><td>549</td><td>110 965</td><td>6 195</td><td>808</td><td>3 838</td><td>15 150</td><td>136 956</td></tr><tr><td>2022</td><td>144</td><td>590</td><td>84 912</td><td>4 416</td><td>576</td><td>2 736</td><td>10 800</td><td>103 440</td></tr></table>			pearaha	õp.tööjõu	juhtide		õppevahe					4 kuud	kulu	palk	koolitus	ndid	koolilõuna		aasta	õpilased	sept.-dets	4 kuu summa	30,66667	4	19	75	kokku	2021	202	549	110 965	6 195	808	3 838	15 150	136 956	2022	144	590	84 912	4 416	576	2 736	10 800	103 440	
		pearaha	õp.tööjõu	juhtide		õppevahe																																									
		4 kuud	kulu	palk	koolitus	ndid	koolilõuna																																								
aasta	õpilased	sept.-dets	4 kuu summa	30,66667	4	19	75	kokku																																							
2021	202	549	110 965	6 195	808	3 838	15 150	136 956																																							
2022	144	590	84 912	4 416	576	2 736	10 800	103 440																																							
3.	Tervisliku koolilõuna toetuse suurendamine kuni kahele eurole. Antud ettepanek oli ELVL HNT töörühma ettepanek 2023.a RE läbirääkimisteks: Kasvav inflatsioon, sh toidukaupade hinnatõus ei võimalda kehtiva (alates 01.01.2018) ühe euro suuruse toetuse juures õpilase kohta ühes õppepäevas enam pakkuda kvaliteetset ja täisväärtuslikku koolilõunat. (Koolitoidu Liidu ettepanek ühe koolilõuna hind 1,5 eurot ja alla	Koolis – 1 euro asemel 2 eurot tähendab lisarahastuse vajadust ainuüksi Tallinnas 8,06 mln eurot																																													

	100 õpilasega koolis 1,8 eurot). NB! 2025. a suvest on plaanis kehtestada uus määrus koolitoidule, mille kohaselt kvaliteetne toit on prioriteet ja selle pakkumiseks välja arvatud hind ca 1.50, mis kallineb ca 14 % veel.	
--	--	--

Kultuuri ja Spordi töörühma prioriteetidid RE 2025 ja RES 2025-2027 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	Suurendada rahvaraamatukogude toetust, sh muuta teavikute toetuse määra põhimõtteid. Vajalik on Kultuuriministri määruse „Rahvaraamatukogudele riigieelarvest finantseeritavate kulude jaotamise kord“ põhimõtete muutmine. Kuna erinevaid asutusi väiksemates piirkondades järjest suletakse, näiteks pangad, telekommunikatsiooni teenused jne, siis e-teenuste kasutamise näol osutavad raamatukogud järjest uusi teenuseid kohalikele elanikele. Seoses kasvava koormusega on vaja raamatukogude toetust suurendada, et tagada nende jätkusuutlikkus ja kvaliteetsed teenused kogukonnale. Teavikute toetuse arvutamisel on Tallinna rahvaraamatukogudele mõeldud teavikute toetuse määra korrutamine koefitsiendiga 0,6 on ebaõiglane ja Tallinna elanikke diskrimineeriv. Näiteks Tallinna linna kõrval asuvate Harjumaa valdade (Viimsi, Saue, Saku jt) toetust ei korrutata koefitsiendiga. Teavikute soetuse toetust arvestatakse elaniku kohta, seega määrab regulatsioon Tallinnas ja Tartus elavale lapsele väiksema toetuse kui Harjumaal elavale lapsele. Arvestamata jääb, et Tallinn on mitmekeelne linn ning Tallinna Keskraamatukogul erinevalt Harjumaal valdade raamatukogudest on kohustus tagada mitmekeelne kogu. Määruses toodud selgitus „muude raamatukogude suur osakaal Tallinna ja Tartu teeninduspiirkonnas“ on lihtsustatud ja pealiskaudne. Rahvaraamatukogu ja teadusraamatukogu kogude komplekteerimise põhimõtted on väga erinevad, kuna nende raamatukogude sihtrühmad on erinevad. Samuti on eri raamatukogutüüpidel omad komplekteerimis põhimõtted, mille eesmärk on vältida dubleerimist meie suhteliselt väikeses riigis. Võimalik muutus ei eelda praeguse toetuse kogusumma ümberjagamist ehk väiksematelt omavalitsustelt äravõtmist vaid lisaraha, et taanduks Tallinnale ebavõrdselt seatud koefitsient.	Võimalik maksumus vajab täiendavaid läbirääkimisi ministeeriumiga. 2025.a 2,5 mln 2026.a 2,63 mln 2027.a 2,76 mln 2028.a 2,76 mln

2.	Töötada välja sihtotstarbeline toetusmeede magistrikraadiga kultuuritöötajate töötasu toetuseks KOVIDes. Kuna maakonnaraamatukogude süsteem korraldatakse uue rahvaraamatukogude seaduse jõustumisel 2025.a ümber, siis teeme ettepaneku suunata ümberkorraldustest vabanev raha sihtotstarbeliselt KOVIDe magistrikraadiga kultuuri- ja raamatukogutöötajate palgatoetuseks ja töötada välja vastav toetusmeede.	
----	--	--

IKT tööühma prioriteetidid RE 2025 ja RES 2025-2028 läbirääkimisteks

nr	Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud ja selgitused	
	Ettepanek ja põhjendus	ELVLi ettepanek maksumusest
1.	KOV digipöörde tegevuskava projektide toetamine.	Lähtuvalt digipöörde tegevuskavast
2.	Omavalitsuste portaali ja Anna Teada kesksete arenduste toetamine. 2023. a uuendati täielikult Anna Teada infosüsteemi tarkvara ning loodi uued liidestused Tallinna HHH infosüsteemi, Põllumajandus- ja Toiduameti, Transpordiameti ning Politsei- ja Piirivalveametiga. Infosüsteem on nüüd majutatud Riigipilve. 2024. a alguses valmis KOV veebilehtede uus platvorm Omavalitsuste portaali. Vajalik on hoida mõlemad infosüsteemid ajakohased, et oleks tagatud tarkvara turvalisus ja funktsionaalsuste toimivus.	40 000 eurot aastas
3.	Personaalse riigi eesmärkidest lähtuvalt tuleb läbi mõelda ja ette näha ressursid KOV infosüsteemide täiendamiseks ja/või uue iseteenindus-keskkonna arenduseks, et kohalike omavalitsustes kasutuses olevad IT süsteemid oleksid liidestatud riigi infosüsteemiga (platvormiga). Samuti on vajalik KOVIDe õigusraamistiku korrastamine ja KOVIDe hõlmamine loodavasse õigusraamistikku, loomaks üheselt mõistetavad alused andmetöötuseks. KOVIDe tänased tegevused seoses isikuandmetega takerduvad tihti, kuna kehtivates õigusnormides puudub sageli selgesõnaliselt väljendatud õigus isikuandmeid KOV ülesannete täitmiseks saada. See	Liidestuste maksumus selgub analüüsi käigus.

	väljendub mh puudulikus õiguses saada X-tee kaudu andmeid riigi andmekogudest, saada valimeid uuringute tegemiseks, et teha andmepõhiseid otsused jms. Olukord, kus KOV ei saa oma teenuste osutamiseks riiklikest andmekogudest andmeid ja peab neid kodanikelt küsima, on oluliseks takistuseks personaalriigi visiooni elluviimisel. Reaalsus on see, et mõnes valdkonnas on kohalik omavalitsus ka täna sunnitud oma tegevusi tegema Excelis või lausa paberil. Tallinna linn on teinud olukorra lahendamiseks KOKSi uuendamise protsessis muudatusettepanekud, mis on esitatud ELVLi kaudu Regionaal- ja põllumajandusministeeriumile ning Justiitsministeeriumile. Ettepanekud on läbivaatamise faasis. Ettepanekus on ühe võimalusena tänastele probleemidele leevendust pakkuv sõnastus järgmine: „Kohaliku omavalitsuse asutusel on õigus töödelda käesoleva seaduse ja eriseadustega pandud ülesannete ning enesekorralduse õigusega võetud ülesannete täitmiseks isikuandmeid, sh seadusega pandud ülesannete täitmiseks eriliigilisi isikuandmeid. Kohaliku omavalitsuse asutusel on õigus teha päringuid teise vastutava või volitatud töötleja andmekogusse ning töödelda saadud isikuandmeid. Kui seaduses ei ole sätestatud kohaliku omavalitsuse ülesande täitmiseks vajalikku andmete töötlemise koosseisu, kehtestatakse andmete koosseis ja töötlemise ulatus ning tingimused kohaliku omavalitsuse õigusaktis.“.	
--	---	--